

українських істориків педагогіки і істориків, освічені їх педагогічні і історичні погляди стосовно розвитку учнівських бібліотек вказаного періоду. Охарактеризовані подобрані джерела дослідження, а також визначені перспективи вивчення запропонованої проблеми.

Ключевые слова: історіографія проблеми, родничкова база, історико-педагогічні дослідження, шкільні бібліотеки України.

Summary
O.V.Pokusova

***Pedagogical Bases of School Libraries in Ukraine Work (the Second Half of the XIX Century – 1920-s):
Historiobiographic and Source Base of the Research***

The article analyzes the historiography and source base of the research of pedagogical principles of work of school libraries in Ukraine (the second half of the twentieth century – 1920-s). It traces the conditions of development of historiography of the problem. The works of Soviet, Russian and Ukrainian historians and historians of pedagogy are analyzed, their pedagogical and historical views on the development of student libraries of the mentioned period are cleared up. The selected sources of research are characterized and perspectives in the study of the proposed problem are defined.

Key words: historiography of the problem, source base, historical and pedagogical research, school libraries of Ukraine.

Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.

УДК: 37.035.4–053.66.001.8(045)

О.В.ПОЛІЩУК,
кандидат педагогічних наук
(м.Хмельницький)

**Історіографічний аналіз проблеми правового виховання молодших підлітків
загальноосвітніх навчальних закладів**

У статті автором розглянуто теоретичні засади правового виховання учнівської молоді. Подано цілісне уявлення про важливість, складність цієї проблеми через інтеграцію наукових робіт з філософії, педагогіки, психології, соціології. На основі аналізу науково-педагогічних джерел розкрито сутність правового виховання молоді на сучасному етапі. Висвітлено різні підходи до тлумачення поняття «правове виховання». Проаналізовано специфіку правового виховання учнів, його зміст, концепції, мету, цілі, завдання, методологічні засади у світовій та вітчизняній педагогічній думці. Акцентовано увагу на взаємозв'язку правового виховання з правовою культурою та правовою свідомістю особистості.

Ключові слова: право, виховання, правове виховання, правосвідомість, правова культура, молодші підлітки, джерельна база дослідження.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Протиріччя між декларованими ідеями гуманізму і сучасними життєвими реаліями, знецінення моральних ідеалів і принципів, недосконалість чинного законодавства призвели до правового примітивізму певної частини учнівської молоді. Саме тому великого значення набуває правове виховання школярів, а особливо молодших підлітків. Адже саме молодший підлітковий вік дуже важливий етап соціалізації особистості, коли процес опанування і засвоєння індивідом суспільних відносин, норм поведінки поєднується з поступовим переводом їх у особистісні установки і ціннісні орієнтації.

Аналіз досліджень і публікацій... Основні положення та ідеї правового виховання висвітлюються у багатьох наукових працях філософів (А.Васильєва, Г.Іполітова, В.Рибнікова, М.Хачатуряна, В.Чефранова), юристів (В.Головченка, М.Костицького, Г.Міньковського, В.Лапаєвої), соціологів (В.Котюка, В.Щегорцова), педагогів (В.Загревої, І.Запорожана, В.Лови, Л.Кузьменко, О.Пометун, В.Оржеховської, М.Подберезького, Л.Твердохліб, Н.Ткачової, М.Фіцули), психологів (М.Аралової, В.Вінс, С.Воронової, Я.Гошовського). Однак, як свідчить аналіз наукових публікацій, особливості правового виховання молодших підлітків висвітлена недостатньо.

Формулювання цілей статті... Метою нашої статті є висвітлення історіографії правового виховання молодших підлітків загальноосвітніх навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу... Отримання відповіді на питання сучасності пов'язане із вдумливим осмисленням минулого, об'єктивною оцінкою історичних реалій, вивченням історичних коренів, ідей правового виховання, фактів, теорії, концепції, досвіду педагогів минулих років.

Аналіз історико-педагогічної та сучасної наукової літератури свідчать про те, що окремі аспекти проблеми правового виховання молоді були предметом вивчення науковців. У працях з філософії,

педагогіки, психології, соціології досліджуються окремі аспекти правового виховання, інтеграція яких дає цілісне уявлення про важливість, складність цієї проблеми, зокрема, щодо права, як засобу реалізації людських цінностей (О.Бандура, С.Бублик, М.Зайчківський, М.Костицький), гуманістичних засад права (О.Данільян, Л.Байрачна, С.Максимов), виховання особистості (Г.Костюк, В.Лабунська, С.Максименко, Ф.Райс), дидактичні аспекти правового виховання (В.Берман, М.Данилов, В.Краєвський, О.Наровлянський, Б.Подзолков), специфіки правового виховання в позаурочній, позакласній і позашкільній навчально-виховній роботі (Г.Давидов, В.Дубровський, В.Лови, О.Пометун, О.Суслова, О.Семіколенова, А.Сиротенко, Л.Твердохліб, М.Фіцула), відповідальність особистості (І.Бех, Є.Постовойтов, М.Савчин, В.Сухомлинський).

Найпростіший семантичний аналіз категорії «правове виховання» свідчить, що складається вона із двох частин – «право» і «виховання». Для розкриття діалектики сутності і змісту правового виховання філософи розглядають обидві ці категорії.

Одна із загальних характеристик права, на думку філософів О.Бандури та С.Бублика, А.Васильєва, О.Данільяна, полягає у тому, що воно є засобом з'ясування об'єктивної міри речей, методом соціальної регуляції. У різні історичні періоди ті або інші соціальні й політичні структури за допомогою різних типів права намагалися утвердити певні соціальні відносини, принципи, порядки, систему правил поведінки, юридичні норми, ідеали та обґрунтувати їх відповідність соціальній рівності, справедливості, гуманізму, демократії.

У філософських роботах І.Льїна, В.Рибнікова, Ю.Тихонравова наголошується, що зміст права є первинним щодо держави. Адже право – один із видів суспільних відносин, із притаманними лише йому характеристиками, що вирізняють його з-поміж інших соціальних явищ. Право – продукт суспільного розвитку, у його створенні беруть участь і суспільство, і держава.

Філософи стверджують, що право – це багатогранне суспільне явище, і воно може досліджуватися у різноманітних аспектах, із різних позицій. Кожне визначення розкриває якусь характерну особливість, елемент цього явища, але всі вони відповідають загальному поняттю права. Тож у край складно відобразити в одному визначенні всю сутність права. Наявність різних трактувань права й уможливило синтезований науковий аналіз [7, с.55–63]. Зокрема, в антропологічному вимірі право визначено як спосіб людської взаємодії (співіснування), зумовлений людською здатністю бути автономним суб'єктом, який визнає таким самим суб'єктом іншого [12, с.251] і як головний засіб реалізації цінностей особистості, передусім свободи (відповідно до історичного періоду). Право можна розглядати і як інтелектуальну, теоретико-пізнавальну цінність, оскільки воно є формою пізнання закономірностей суспільного розвитку [13, с.27].

З погляду юристів, право – система встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових правил (норм поведінки), які виражають волю домінуючої в суспільстві частини населення, спрямовані на врегулювання суспільних відносин відповідно до цієї волі і дотримання яких забезпечується цілеспрямованою діяльністю держави [15, с.506].

За твердженням соціологів, право – це форма суспільної свідомості, суть якої полягає у соціальній регуляції. Виражена в соціальних нормах, забезпечених примусом з боку держави, в чому полягає основна відмінність права від моралі [9, с.191]. Так, В.Котюк визначає право з позицій інтеграції та комплексного підходу. Право, на думку дослідника, – це система або сукупність норм-правил поведінки та діяльності особи й інших суб'єктів правовідносин, які відображають найбільш важливі економічні, політичні, моральні, громадянські і інші соціальні відносини в формі правових звичаїв, державних законів і інших нормативно-правових актів, правових прецедентів, нормативно-правових договорів, які встановлені державною владою, всім населенням (референдумом, віче тощо), або загальновизнані суспільством, виражають суб'єктивні права й обов'язки громадян, юридичних осіб, держави та інших суб'єктів, а також форми і засоби їх захисту; виражають принципи рівності і рівноправ'я всіх суб'єктів, принцип (міру) справедливості, принцип юридичної (правової) свободи і відповідальності за нанесення шкоди і суспільної небезпеки, принцип істини і правди; є загальнообов'язковими для всіх суб'єктів суспільних відносин [5, с.43].

Особливе значення для нашого дослідження мають затверджені і проголошені Генеральною Асамблеєю ООН «Загальна декларація прав людини» (1948), «Декларація прав дитини» (1959), а також «Конвенція про права дитини» (1989), ратифікована Україною у 1991 році. У нашій країні зазначені документи стали засадою розроблення Конституції України, Закону «Про охорону дитинства України», «Сімейного кодексу» та ін.

Принцип примату права людини над законодавством обстоє О.Бандура. Права людини, зазначає учений, зараз не лише стали базовим регулятором правового впорядкування суспільного життя в окремих країнах, а й набули загальнолюдського, міжнародного значення. Концепт прав людини, по-перше, ліг в основу практики міжнародних відносин та їх юридичного врегулювання; по-друге, він набув статусу правової вимоги міжнародного співтовариства до кожної окремої держави незалежно від її суспільного ладу та законодавства [13, с.193–194]. За визначенням

юристів, права дитини – це комплекс прав і свобод, який характеризує правовий статус дитини з урахуванням особливостей розвитку людини до її повноліття.

Розглянемо зміст поняття «виховання». Виховання – це конкретно-історичне явище, яке тісно пов'язане із соціально-економічним, політичним і культурним розвитком суспільства, а також етносоціальними та етнопсихологічними особливостями, умовами життя [6, с.85]. На думку О.Сухомлинської, виховання – це вплив суспільства на особистість, яка розвивається. У широкому розумінні виховання – це соціалізація, тобто процес формування інтелекту, фізичних і духовних сил молодого покоління. Виховання як педагогічна категорія є цілеспрямованою діяльністю, покликаною сформувати систему якостей особистості, поглядів та переконань відповідно до виховних суспільних ідеалів. Здійснюється виховання через культуру, освіту та навчання у процесі різного виду діяльності та під впливом спадковості й середовища.

Філософи І.Рябко, Ю.Тихонравов, В.Рибніков роблять висновок, що для глибшого аналізу діалектики сутності і змісту правового виховання поняття «виховання» можна тлумачити як історично-мінливу, об'єктивно зумовлену, справедливу загальну міру свободи і рівності, яка через офіційне вираження набуває загальнообов'язкової сили.

З точки зору сучасного рівня знань у сфері соціально-гуманітарних наук, виховання у філософському сенсі можна трактувати як цілеспрямований процес переведення накопиченої людської культури в індивідуальну форму існування, коли зовнішнє (об'єктивне) стає змістом внутрішнього (суб'єктивного), тобто усвідомлюється конкретними людьми, щоб потім відобразитися в їхніх думках, поведінці, почуттях.

У своїй роботі «Теорія права» В.Котюк визначає правове виховання як цілеспрямовану, послідовну, систематичну діяльність держави і її органів, а також громадських об'єднань і організацій для формування певної системи правових знань, умінь і навичок, правового мислення, правових почуттів – почуття права, законності, почуття поваги до тих соціальних цінностей, які регулюються й охороняються правом і законодавством [5, с.97].

За визначенням юридичної термінології, правове виховання – це соціально-правова та педагогічна допомога особі, передусім молодій, у формуванні правової свідомості та правової культури, вихованні почуття людської гідності, розуміння соціальної цінності права. Воно є також ефективним способом профілактики правопорушень, подолання негативних явищ і наслідків правового нігілізму.

Правове виховання є складовою правової соціалізації особи, сприйняття нею вимог права, його регулятивної функції. У широкому розумінні цей процес є наслідком впливу на людину багатьох чинників соціально-економічного укладу життя, політичного режиму, внутрішньої політики, ідеологічних норм законодавства та юридичної практики, моральної атмосфери, традицій суспільства, а також загальної освіти та юридичного навчання.

Правове виховання у вузькому значенні – це різновид соціальної діяльності з надання громадянам правового та педагогічного захисту (допомоги) громадськими та благодійними організаціями, правоохоронними органами, батьками щодо з'ясування прав та обов'язків, можливості реалізації їх у різних сферах життя; юридична, педагогічна та психологічна допомога; інша цілеспрямована діяльність, яка має на меті формування у громадян правових ідей, уявлень, традицій; правових оцінок, моделей і зразків норм поведінки [1, с.120–121].

Проведений теоретичний аналіз сучасних праць з педагогіки дозволяє виокремити різні підходи до тлумачення правового виховання, а саме: як виховна діяльність школи, сім'ї, правоохоронних органів спрямована на формування правової свідомості та навичок і звичок правомірної поведінки школярів (Н.Волкова, В.Головченко, А.Міцкевич, О.Степанов, М.Фіцула та ін.); як цілеспрямований і керований процес, який передбачає ознайомлення вихованця з правовими знаннями, перетворення цих знань в особистісні переконання людини та формування на цій основі відповідального ставлення до власних вчинків, до поведінки вцілому; цілеспрямована організація діяльності та спілкування особистості з метою формування правосвідомості та правової поведінки (А.Долгова, Ю.Кобринський, Л.Нечепоренко, М.Подберезський, Л.Твердохліб та ін.); як система діяльності державних, навчальних та громадських закладів, що включає суб'єкти та об'єкти, мету, завдання, принципи, напрями, форми, методи виховного впливу і спрямована на формування високого рівня правової культури і правосвідомості особистості (А.Брудний, В.Зюбін, І.Криштак, В.Ягунов та ін.); як планомірний і цілеспрямований вплив на свідомість і поведінку людини з метою формування відповідних правових установок, понять, принципів, ціннісних орієнтацій, що забезпечують необхідні умови для її особистісного розвитку, підготовки до суспільного життя та активної життєдіяльності (В.Загрева та ін.).

Особливо значущим для нашого дослідження є виявлення науково-педагогічних засад правового виховання молодших підлітків, обґрунтування їх мети, принципів, умов, форм, методів, засобів.

Видатний педагог-гуманіст В.Сухомлинський звертав увагу на те, що правове виховання, запобігання правопорушенням і злочинам – одна з найгостріших соціальних проблем нашого суспільства. Наразі зазначав, що боротьба з проявами протиправних дій вихованців має бути насамперед боротьбою за духовне багатство людини, за її світогляд, переконання. «Перша протигрута, перше щеплення проти можливого майбутнього сповзання на погану стежку полягає в дитячій нетерпимості, непримиренності, презирстві, ненависті до зла... Не допускайте, щоб, доторкаючись думкою до зла, несправедливості, дитина залишалася байдужою» [10, с.324].

Відповідно до принципу природовідповідності у процесі правового виховання дослідники зосереджували свою увагу на різних вікових групах дітей. Зокрема, педагогічні основи формування правосвідомості учнів професійно-технічної освіти висвітлено в роботах Н.Ткачової, О.Шевчук. Важливі аспекти правового виховання старшокласників вивчали Н.Агаркова, Д.Бойко, В.Загрева, І.Криштак, Л.Твердохліб та ін. Проблеми правового виховання з урахуванням вікових особливостей підлітків досліджували Л.Кузьменко, О.Пометун.

Новий підхід до правового виховання підлітків і молоді шляхом введення програми «Практичне право» розробили і впровадили О.Суслова, О.Семіколенова, О.Пометун. Цілями програми є: розвиток у дітей розуміння цінностей і принципів, на яких ґрунтується правова система шляхом систематичного навчання із застосуванням інтегрованих методик; навчання підлітків та молоді правовим знанням, правам і обов'язкам громадян у конституційній демократичній державі, формування культури, заснованої на повазі до прав людини. Актуальні питання, що стосуються розв'язання проблем у галузі прав дитини в Україні, розглядали в своїх працях Л.Волинець, М.Володарська, А.Мовчан, І.Пеша, В.Яковенко.

Привертає увагу дисертаційне дослідження І.Запорожана, присвячене правовиховній роботі з молодшими школярами. Автор доводить, що основи правових знань можуть успішно засвоювати вже учні початкових класів. Зміст правового виховання молодших школярів, зазначає науковець, має бути сукупністю знань з основних галузей українського права: конституційного, трудового, цивільного, екологічного, адміністративного, сімейного, кримінального [3, с.174].

Варті уваги роботи Г.Кашкарьова, І.Литвинова, В.Оржеховської, щодо основ попередження правопорушень, девіантної та делінквентної поведінки неповнолітніх. Сутність профілактики за В.Оржеховською полягає в розвитку почуття відповідальності підлітків за свою поведінку, яка сприяє глибокому усвідомленню не лише своїх прав, а й обов'язків.

Дослідники зауважують, що правове виховання, порівняно з іншими складниками виховання, має свою специфіку, яка визначається передусім соціально-правовим статусом учнівської молоді в суспільстві. Школярі матеріально залежать від батьків чи опікунів. Їхню самостійність й активність коригують педагогічний і шкільний колективи, їм бракує правових знань і досвіду правових відносин, вони мають засвоювати правові закони, які регулюють їхнє життя і діяльність як неповнолітніх, і правові норми, якими їм доведеться керуватися в майбутньому [14, с.266].

Теорія і методика правового виховання, вважає О.Татаринцева, повинні засвоїти на «своєму» рівні всі важливі дослідження педагогіки, психології особистості і соціальної психології, кримінології, етики, естетики, а також методи і форми різноманітних видів і напрямів виховання, адже правове виховання завершує, оформлює і політичне, і трудове, і моральне, й екологічне, й економічне виховання.

Науковці звертають особливу увагу на методологічні засади правового виховання, зокрема визначення його мети та завдання.

У своїй роботі Г.Давидов зазначає, що загальна мета правового виховання як структурної складової загальної системи виховання є формування гармонійно розвиненої особистості. Конкретна ціль правового виховання полягає в тому, щоб правильно сформувати ті сфери свідомості та поведінки особистості, які безпосередньо чи опосередковано вступають (чи можуть вступати) у взаємодію з правовими явищами. Мета правового виховання – пізнання права, усвідомлення його особистістю, формування інтересу до права, правильне ставлення до права, розвиток правових почуттів і переконань, а також вироблення навичок і звички правомірної поведінки [2, с.51–52].

На думку М.Фіцули, мета правового виховання учнів полягає у формуванні в них правової культури громадянина України, що складається передусім із свідомого ставлення до своїх прав і обов'язків перед суспільством і державою, закріплених у Конституції України, з глибокої поваги до законів і правил людського співжиття, готовності дотримуватися й виконувати закріплені в них вимоги, що виражають волю та інтереси народу, активної участі в управлінні державними справами, рішучої боротьби з порушниками законів [14, с.265–270].

Ми піддаємо сумніву твердження А.Стаканкова, що можна означити три головні завдання правового виховання, а саме: формування правосвідомості, формування правової поведінки, формування правової культури. Вважаємо, що поняття «правова культура» є місткішим, а тому останнє завдання поглинає два попередні.

Метою правового виховання, на думку Л.Соколова, слід вважати досягнення такого рівня розвитку правосвідомості особистості, коли контроль вихователя за її поведінкою замінюється самоконтролем, а вдосконалення морально-правової сфери свідомості особистості стає функцією самої особистості [8, с.50–65].

Завдання правового виховання, на думку О.Тиховської, полягає у формуванні самостійної форми свідомості – правосвідомості, що є сукупністю поглядів, ідей, які визначають ставлення людей, соціальних груп до права, законності, правосуддя, до того, що є правомірним і неправомірним. Складниками правосвідомості є: знання чинного законодавства (правових норм, які діють на цей час у державі (Конституція України, Конвенція ООН про права дитини, Кодекси законів)); уявлення про право (правомірне та неправомірне в різних випадках, які наслідки може мати вчинене діяння) [11, с.217].

Аналіз літератури дає змогу зробити висновок, що сучасні дослідники визначили такі завдання правового виховання молоді: накопичення учнями знань законів, підвищення їхньої юридичної обізнаності, систематичне інформування їх про актуальні питання права; формування в учнів правової свідомості як сукупності правових уявлень, поглядів, переконань і почуттів, що визначають ставлення особистості до вимог законів, регулюють її поведінку в конкретній правовій ситуації; формування в учнів поваги до держави і права, розуміння необхідності дотримання вимог законів; вироблення в учнів навичок і вмінь правомірної поведінки; формування в учнів нетерпимого ставлення до правопорушень і злочинності, прагнення взяти посильну участь у боротьбі з цими негативними явищами, вміння протистояти негативним впливам; подолання у правовій свідомості хибних уявлень, що сформувалися під впливом негативних явищ, життя [14, с.267]; формування потреби та вміння активно захищати у встановленому законом порядку свої права та законні інтереси, а також права та законні інтереси інших осіб; формування уміння протистояти невірним поглядам на нашу державу, на її закони [4, с.11].

Процес правового виховання можна вважати завершеним, вважає Г.Давидов, якщо, по-перше, особистість теоретично засвоїла правові знання; по-друге, в неї сформовані правові емоції; по-третє, правові приписи глибоко нею усвідомлені, виховано правильне ставлення до них, сформовані правові переконання; по-четверте, в особистості вироблені стійкі вміння та навички використання правових засобів у юридично значущих ситуаціях, в іншій практичній діяльності, сформована звичка правомірної поведінки, правоохоронної діяльності [2, с.53].

Висновки... Таким чином, набутий досвід дає підстави стверджувати, що у науковій теорії правове виховання розглядається у широкому і вузькому значеннях, висвітлюється як процес, діяльність, цінності, система, вплив, чинник. Аналіз наукового фонду із зазначеної проблеми свідчить, що за найбільш узагальненого підходу дослідники зосередили увагу на дидактичних, позаурочних, позашкільних, навчально-виховних аспектах правового виховання з урахуванням вікових особливостей особистості, типів навчальних закладів.

Дана стаття не охопила всіх проблем і підходів до вирішення завдань правового виховання молодших підлітків. Перспективою подальших розвідок у зазначеному напрямі може стати детальне вивчення впливу сучасних технологій на ефективність правового виховання учнів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Головченко В. В. Юридична термінологія : Довідник / В. В. Головченко, В. С. Ковальський – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 127 с.
2. Давыдов Г. П. Основы правового воспитания учащихся общеобразовательной школы : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Давыдов Геннадий Павлович. – М., 1984. – 370 с.
3. Запорожан І. Г. Педагогічні основи правовиховної роботи з молодшими школярами : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Запорожан Іван Григорович. – Тернопіль, 2002. – 281 с.
4. Козир М. К. Організація правового виховання неповнолітніх в закладах освіти : навч. метод. посіб. / М.К. Козир, Н.В. Шость – Х., 1996. – 28 с.
5. Котюк В. О. Теорія права / В. О. Котюк – К., 1996. – 207 с.
6. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
7. Рыбников В. В. Сущность и содержание правового воспитания / Рыбников В. В., Ишполитов Г. М., Хачатурян М. В. // Право и образование. – 2000. – № 6. – С. 55–63.
8. Соколов Л. Б. Организация и руководство правоохранительной деятельностью учащихся / Л. Б. Соколов – К., 1981. – С. 50–65.
9. Соціолого-педагогічний словник / За ред. В. В. Радула. – К. : «ЕксОб», 2004. – 304 с.
10. Сухомлинский В. А. О воспитании / В. А. Сухомлинский – М. : Политиздат, 1975. – 394 с.
11. Тиховська О. Ю. Правова освіта та правове виховання підлітків як складова соціально-правової адаптації // Вісник Харківської державної академії культури : Зб. наук. пр. – Вип. 9 / Харк. держ. акад. культури; Відп. ред. Н.М.Кушнарєнко. – Х. : ХДАК, 2002. – 276 с.
12. Философия права : Учебник / [О. Г. Данильян, Л. Д. Байрачная, С. И. Максимов и др.]; под ред. О. Г. Данильян – М. : Изд-во Эксмо, 2006. – 416 с.

13. Філософія права : навч. посіб. / [О. О. Бандура, С. А. Бублик, М. Л. Заінчковський та ін.]; за заг. ред. М. В. Костицького, Б. Ф. Чміля – К. : Юрінком Інтед, 2000. – 336 с.
14. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. / М. М. Фіцула – [2-е вид., випр., доп.]. – К. : Академвидав, 2005. – 560 с.
15. Юридичний словник-довідник / [за ред. Ю. С. Шемшученка]. – К. : Femina, 1996. – 696 с.

Анотація
Е.В.Полищук

Историографический анализ проблемы правового воспитания младших подростков общеобразовательных учебных заведений

В статье автором рассмотрены теоретические принципы правового воспитания ученической молодёжи. Подано целостное представление о важности, сложности этой проблемы через интеграцию научных работ с философии, педагогики, психологии, социологии. На основе анализа научно-педагогических источников раскрыта сущность правового воспитания молодёжи на современном этапе. Отражены разные подходы к толкованию понятия «правовое воспитание». Проанализирована специфика правового воспитания учеников, его содержание, концепции, цели, задания, методологические принципы в мировой и отечественной педагогической мысли. Акцентировано внимание на взаимосвязь правового воспитания с правовой культурой и правовым сознанием личности.

Ключевые слова: право, воспитание, правовое воспитание, правосознание, правовая культура, младшие подростки, источниковая база исследования.

Summary
O.V.Polishchuk

Historicographical Analyz of the Problem of Law Education of Junior Teenagers of General Educational Establishments

The author of the article studies theoretical bases of law education of pupils. Integral conception of the importance, complicacy of this problem through the integration of scientific works on philosophy, pedagogics, psychology, sociology has been given. On the basis of the analysis of scientific-pedagogical sources the essence of law education of young people at the modern stage has been revealed. Different approaches to the interpretation of the notion «law education» have been cleared up. The specificity of the law education of the pupils, its content, conceptions, aim, goals, tasks, methodological bases in the world and domestic pedagogical thought have been analyzed. The attention is accentuated at the interconnection of the law education with the law culture and the law consciousness of a personality.

Key words: law, education, law education, law consciousness, law culture, junior teenagers, source base of the research.

Дата надходження статті: «9» жовтня 2013 р.

УДК [37:78.036(4)]:929-051 Кияновська Л. (477)(045)

Ю.В.ПОПЛАВСЬКА-МЕЛЬНИЧЕНКО,
кандидат мистецтвознавства
(М.Хмельницький)

Музично-педагогічні ідеї Л.Кияновської в світлі новітніх напрямків європейської музичної педагогіки

У даній статті акцентовано увагу на відношенні суспільства до серйозної академічної музики, зниженні інтересу до неї і, з цього огляду висвітлено питання ефективності української сучасної музичної педагогіки, проаналізовано проблеми, що виникли в результаті того чи іншого методичного підходу до уроків музики в загальноосвітніх школах, обумовлено недосконалість міністерських програм з даного предмету, опрацьовано та узагальнено ряд статей знаного педагога, вченого-музикознавця, доктора мистецтвознавства, професора Л.Кияновської, на базі яких запропоновано деякі музично-педагогічні ідеї щодо вирішення окреслених проблем.

Ключові слова: музична педагогіка, музичне виховання, педагогічні ідеї.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Зниження інтересу до академічної музики у сучасній молоді, негативний вплив низькопробної масової культури на свідомість дітей вже з раннього шкільного віку спонукає науковців та практикуючих педагогів шукати нові шляхи та методи музичного виховання. Цими ідеями багато років переймається досвідчений педагог, завідувач кафедри Львівської національної музичної академії ім.М.В.Лисенка, доктор мистецтвознавства, професор Любов Кияновська.

Аналіз досліджень і публікацій... Традиційні та інноваційні методи музичної педагогіки відображено в працях багатьох вчених та педагогів. Питання особливостей розвитку музичної освіти